

MARIAN WOŹNIAK,
KATARZYNA SZARA,
ANDRZEJ WOJCIECHOWSKI
Akademia Rolnicza w Krakowie

DZIAŁALNOŚĆ OŚRODKA DORADZTWA ROLNICZEGO W ZAKRESIE ROZWOJU AGROTURYSTYKI (NA PRZYKŁADZIE REJONOWEGO ZESPOŁU DORADZTWA ROLNICZEGO W GORLICACH)

1. Województwo nowosądeckie jako obszar o szczególnych predyspozycjach do rozwoju agroturystyki

Województwo nowosądeckie jest jednym z najatrakcyjniejszych regionów kraju. Zajmuje obszar 5,7 tys. km², zamieszkiwany przez około 700000 osób. Graniczy od południa ze Słowacją, od północy z województwami tarnowskim i krakowskim, od zachodu z bielsko-bialskim, a od wschodu z krośnieńskim.

Ponad 43% powierzchni województwa zajmują lasy, a 70% terytorium stanowią obszary położone powyżej 500 m n.p.m., o wyjątkowych walorach krajobrazowo-przyrodniczych. Na terenie województwa nowosądeckiego leżą w całości trzy Parki Narodowe: Pieniński, Tatrzański, Gorczański oraz częściowo Babogórski i Magurski. Bogactwa tego dopełniają Popradzki Park Krajobrazowy, liczne rezerваты i pomniki przyrody.

Na terenie województwa oczekuje na turystów około 50 tysięcy miejsc noclegowych, dobrze rozwinięta sieć gastronomiczna specjalizująca się w serwowaniu tradycyjnych potraw regionalnych. Baza rekreacyjno-sportowa pozwala na całoroczne uprawianie różnych form turystyki i rekreacji, a także wypoczynku sportowego. Dominuje na tym terenie turystyka piesza, dla potrzeb której przygotowano około 2400 km górskich szlaków turystycznych, dostępnych także dla rowerów górskich, a zimą do spacerów narciarskich. Amatorzy „białego szaleństwa” mają do dyspozycji koleжки linowe i krzeselkowe, liczne wyciągi narciarskie, sztucznie ośnieżone stoki. Miłośników wędrówek konnych zapraszają m. in. stadniny w Gładyszowie, Hańczowie, Krynicy. Województwo nowosądeckie

dysponuje bardzo dobrymi warunkami dla turystyki wypoczynkowej, rodzinnej, młodzieżowej i specjalistycznej. Do głównych atrakcji regionu należą: spływ przełomem Dunajca, wędrówka dolinami i szczytami tatrzańskimi, a także wypoczynek w kurortach. Bystre rzeki górskie, zbiorniki wodne, to miejsce spotkań kajakarzy, żeglarzy i miłośników wędkarstwa. Bogactwem naturalnym o szczególnym znaczeniu są licznie występujące źródła wód mineralnych. W oparciu o nie, a także przy wykorzystaniu właściwości klimatycznych, powstały renomowane uzdrowiska. Obok lecznictwa balneologicznego na uwagę zasługuje lecznictwo niekonwencjonalne - apiterapia, w której wykorzystywane są środki lecznicze sporządzone z produktów pszczelich. Walory krajobrazowe i klimatyczne, mocno zróżnicowane bogactwa naturalne, zabytki kultury, bogaty folklor – to zespół czynników stanowiących skarby tego regionu. Podnoszą je dodatkowo liczne zabytki; w tym zamki, klasztory, kościoły, cerkwie, drewniane budownictwo regionalne, zabytkowe zespoły urbanistyczne⁽¹⁾.

Województwo nowosądeckie podzielone jest na rejony, na których pod kierownictwem Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Nowym Sączu z siedzibą w Nawojowej, działa pięć Rejonowych Zespołów Doradztwa Rolniczego. Jednym z nich jest rejon Gorlic. Obejmuje on miasto Gorlice, gdzie ma swoją siedzibę Ośrodek oraz gminy: Gorlice, Uście Gorlickie, Bobowa, Łużna, Grybów, Ropa, Moszczenica, Sękowa. Region gorlicki jest zaliczany do obszaru Beskidów Zachodnich stanowiących część długiego łańcucha Karpat. Krajobraz tworzą dwie zasadnicze krainy fizjograficzne: Pogórze Ciężkowickie i Beskid Niski, podzielone obniżeniem dolów Jasielsko - Sanockich. W północnej i środkowej części regionu spotykamy obszary rolnicze, typowe dla podgórskich okolic Karpat, ze znikomą szatą roślinną w postaci przyłasków i zagajników porastających głównie wszelkie nierówności terenowe. W krajobrazie Beskidu wyróżniają się znaczne obszary łąk górskich i pastwisk, na których obok pospolitych traw występuje charakterystyczna dla Beskidu Niskiego trawa kostrzewa górska oraz liczne gatunki roślin chronionych i ziół⁽²⁾.

Według danych Instytutu Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach, województwo nowosądeckie zajmuje ostatnie miejsce w skali kraju pod względem rolniczej przestrzeni produkcyjnej, tzn. że posiada najtrudniejsze warunki przyrodnicze dla rozwoju produkcji rolnej, zwłaszcza roślinnej (ocena obejmowała jakość i przydatność rolniczą gleb, agroklimat, rzeźbę terenu i warunki wodne)⁽³⁾.

Rolnictwo w województwie charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem. Średni obszar gospodarstwa w województwie wynosi około 4,30 ha. Pod względem

- (1) Województwo nowosądeckie zaprasza. Polska Agencja Promocji Turystyki Oddział Regionalny w Częstochowie, wydany nakładem UW w Nowym Sączu, 1997.
- (2) Kłos S.: Gorlice i okolice. Wojewódzki Ośrodek Informacji Turystycznej w Rzeszowie, Warszawa 1976.
- (3) Korzeniowski L.: Charakterystyka i ocena stanu środowiska województwa nowosądeckiego. Nowy Sącz 1990.

struktury obszarowej największy procent w województwie zajmują gospodarstwa od 2-5 ha (około 51 %) następnie do 2 ha (około 34%). Udział gospodarstw od 5 do 10 ha kształtuje się na poziomie 13,9 %. Pozostały, znikomy odsetek przypada na gospodarstwa o powierzchni powyżej 10 ha.

Trudne warunki związane z rozwojem produkcji rolnej oraz szczególne atrakcje przyrodniczo – krajobrazowe stwarzają specyficzne pole do rozwoju agroturystyki. O tym, że rejon ten jest odpowiednim miejscem do wypoczynku agroturystycznego przekonane jest blisko 100 % respondentów zamieszkujących dany obszar (tab. 1), ponad 80 % popiera działalność agroturystyczną w Beskidzie Niskim – w większym stopniu dotyczy to mieszkańców terenów wiejskich. Jednocześnie, aby podnieść walory Beskidu Niskiego respondenci dostrzegają konieczność działań w zakresie poprawy ochrony środowiska, „czystości na co dzień”, infrastruktury turystycznej.

Tabela 1.

Ocena przydatności Beskidu Niskiego do działalności agroturystycznej
– w opinii respondentów (w%)

Wyszczególnienie	Ogółem	w tym mieszkańcy	
		miast	wsí
Czy Beskid Niski jest odpowiednim miejscem do wypoczynku agroturystycznego:			
- tak	63,7	63,8	64,4
- raczej tak	34,7	33,3	35,6
- raczej nie	1,6	3,9	-
- nie	-	-	-
Czy popieramy działalność agroturystyczną w Beskidzie Niskim:			
- tak	83,1	72,6	90,4
- nie	12,1	27,4	1,4
- nie wiem	4,8	-	8,2
Co wymaga w Beskidzie Niskim szczególnej poprawy:			
- czystość na co dzień	29,5	39,2	23,3
- sieć dróg	21,8	25,5	19,2
- ochrona środowiska	17,0	9,8	22,0
- infrastruktura rekreacyjno– sportowa	14,5	9,8	17,8
- połączenia telefoniczne	6,5	3,9	8,2
- infrastruktura turystyczna	7,3	9,8	5,4
- usługi „kultury zorganizowanej”	1,7	2,0	1,4
- handel i gastronomia	1,7	-	2,7

Źródło: Obliczenia własne na podstawie badań ankietowych zrealizowanych przez autorów w 1998 roku, wśród 124 mieszkańców rejonu działania RZDR w Gorlicach.

2. Działalność Ośrodka Doradztwa Rolniczego w zakresie rozwoju agroturystyki

Od kilku lat ODR na tym obszarze prowadzi działania mające na celu rozwój agroturystyki. Brak jest na tym terenie tradycji agroturystycznych, jak również niski jest poziom wiedzy rolników w tej dziedzinie (tabela 2).

Tabela 2.

Znajomość oraz interpretacja pojęcia agroturystyka
(w % wypowiedzi respondentów)

Wyszczególnienie	Ogółem	w tym mieszkańcy	
		miast	wsí
Czy znane jest pojęcie agroturystyka:			
- tak dokładnie	17,7	15,7	19,2
- tak pobieżnie	72,6	70,6	74,0
- nie	9,7	13,7	6,8
Z czym kojarzy się pojęcie agroturystyka:			
- z pobytem na wsi	36,2	26,4	41,1
- z poznaniem życia na wsi	32,1	37,5	29,5
- z bezpośrednim kontaktem z przyrodą	25,7	26,4	25,3
- z pomocą w pracy w gospodarstwie	6,0	9,7	4,1

Źródło: jak w tabeli 1.

Blisko 75% respondentów ze wsi przyznaje się do pobieżnej znajomości pojęcia agroturystyka, utożsamiając je przede wszystkim z pobytem na wsi (41,1%), z poznaniem życia na wsi (29,5%) oraz bezpośrednim kontaktem z przyrodą (25,3%).

Doradcy z ODR Gorlice dokonują lustracji i prezentacji gospodarstw zajmujących się turystyką wiejską. W tym celu prowadzą szkolenia, na których realizowano następujące tematy dotyczące usług turystycznych, zasad tworzenia i organizacji bazy noclegowej i żywieniowej, prawnych i finansowych podstaw prowadzenia działalności turystycznej, organizacji kwater, estetycznego zagospodarowania zagrody, organizacji bazy żywieniowej z wykorzystaniem własnych produktów, marketingu, przygotowania oferty własnego gospodarstwa. Organizowane są pokazy obsługi turystów, praktycznego przygotowywania i podawania posiłków, dekoracji. W ramach seminariów wyjazdowych pracownicy i rolnicy zwiedzają gospodarstwa agroturystyczne na terenie działania innych ODR.

Działając na polu rozwoju agroturystyki ODR wydał trzy edycje katalogów gospodarstw agroturystycznych, prezentowanych m.in. na międzynarodowych targach w Berlinie oraz na targach agroturystycznych w Częstochowie. Nawiązano współpracę z FDPA i FAPA, Sądecki Informator Rolniczy udostępnia strony wydawnictwa dla reklamy gospodarstw agroturystycznych. ODR jest współzałożycielem stowarzyszenia agroturystycznego Galicyjskie Gospodarstwa Gościnne. W ramach udoskonalenia współpracy doradców i właścicieli gospodarstw powołano grupy agroturystyczne, tzw. grupy celowe. Praca w grupach

odbywa się pod przywództwem lidera i kierunkiem pracownika ODR. Oprócz współpracy grupowej prowadzone jest doradztwo indywidualne obejmujące w swoim zakresie świadczenia usług i tworzenie dobrej jakości produktów agroturystycznych. Doradcy opracowują biznesplany dla gospodarstw, dostarczają informacji o możliwościach kredytowania. Zespół Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Nawojowej przedstawił program rozwoju agroturystyki wiejskiej w województwie. Zawiera ona informacje o możliwościach i warunkach ubiegania się o tą formę finansowania jak również jego przeznaczenia m.in. na sfinansowanie modernizacji i adaptacji budynków mieszkalnych, zakładanie instalacji, budowę oczyszczalni ścieków, wyciągów narciarskich, zakup wyposażenia i sprzętu dla turystów.

Doradcy opracowali ramowy program działań agroturystycznych na 1998 rok obejmujący: poprawę jakości usług, tworzenie pakietu usług agroturystycznych, pomoc w działaniach zespołowych, rozwój małego biznesu, poprawę estetyki zagród i wsi, standardu kwater, prawidłową obsługę gości - w tym żywienie turystów, działalność marketingową. Zadania te mają być realizowane w drodze szkoleń, kursów, konferencji, seminariów, współpracy z fundacjami, stowarzyszeniami. Wraz z rozwojem agroturystyki rozwijać się powinno wiejskie gospodarstwo domowe. Szkolenia z tego zakresu dotyczyć mają poprawy zdrowia ludności, ze zwróceniem szczególnej uwagi na prawidłowe żywienie rodziny, zdrowy styl życia, pomoc w zdobywaniu kwalifikacji, ochronę środowiska.

Planuje się także dokonać oznakowania gospodarstw agroturystycznych, prowadzenie dalszej standaryzacji kwater, odpowiednią reklamę i dalsze rozpowszechnianie turystyki wiejskiej. Jest to szczególnie istotne, gdyż ponad 50% ankietowanych z terenów wiejskich i aż blisko 70% z obszarów miejskich (tabela 3) twierdzi, że agroturystyka nie jest odpowiednio promowana, wskazując jednocześnie, że promocją powinni się zająć głównie sami usługodawcy (wszyscy wiemy, że jest to trudne ze względu na koszty z tym związane) zaś w dalszej kolejności biura podróży (które jeszcze w większości nie są zainteresowane tą formą turystyki) i ODR (od kilku lat aktywnie prowadzące promocję agroturystyki).

Tabela 3.

System promocji agroturystyki – w opinii respondentów (w %)

Wyszczególnienie	Ogółem	w tym mieszkańcy	
		miast	wsí
Czy agroturystyka jest odpowiednio promowana:			
- tak	7,3	-	12,3
- raczej tak	35,5	33,3	37,0
- nie	17,7	17,7	17,8
- raczej nie	39,5	49,0	32,9
Kto powinien zająć się promowaniem agroturystyki:			
- Ośrodki Doradztwa Rolniczego	17,7	17,6	17,8
- biura podróży	28,2	29,4	27,4
- sami usługodawcy	33,9	27,5	38,4
- władze gmin	20,2	25,5	16,4

Źródło: jak w tabeli 1.

3. Charakterystyka działalności agroturystycznej na terenie Rejonowego Zespołu Doradztwa Rolniczego w Gorlicach

Działalność agroturystyczną w terenie gorlickim prowadzi w tym rejonie 28 gospodarstw (5 w gminie Sękowa, 1 w Moszczenicy, 22 w Uściu Gorlickim). Podjąc tego typu działalność zamierza i prowadzi już przygotowania 11 jednostek. Również inni rolnicy zainteresowani są tą formą pozyskiwania dochodu (tabela 4).

Tabela 4

Motywy oraz bariery podjęcia działalności agroturystycznej – w opinii mieszkańców wsi (w %)

Wyszczególnienie	Mieszkańcy wsi
Czy chcemy podjąć działalność agroturystyczną:	
- tak:	31,5
gdyż agroturystyka:	
- pozwala nawiązać kontakty towarzyskie	32,9
- poszerza własne horyzonty myślowe	28,7
- przynosi zysk	15,1
- stwarza nowe miejsca pracy	9,6
- pozwala racjonalnie zagospodarować czas	8,2
- stwarza możliwość zbytu produktów	5,5
- nie	5,1
- nie wiem	53,4
Bariery rozwoju agroturystyki:	
- brak środków finansowych	49,3
- brak doświadczenia i wiedzy	23,3
- brak reklamy terenu	15,1
- słaba infrastruktura	11,0
- brak barier	1,3

Źródło: jak w tabeli 1.

Blisko jedna trzecia respondentów zamieszkujących „malownicze” tereny wiejskie rejonu gorlickiego wyraża chęć podjęcia działalności agroturystycznej, przede wszystkim (co ciekawe), aby nawiązać kontakty towarzyskie oraz poszerzyć własne horyzonty myślowe, zaś w dalszej kolejności, aby uzyskać dodatkowe dochody związane ze świadczeniem usług turystom.

Jako główne bariery rozwoju agroturystyki respondenci wskazują brak środków finansowych – blisko 50 % ankietowanych, brak doświadczenia i fachowej wiedzy, brak promocji terenu.

Wzdłuż głównego grzbietu Karpat, rozciąga się malowniczo położona gmina turystyczno - uzdrowiskowa Uście Gorlickie. Gmina jest pokryta lasami w 60%, słabo zaludniona, obdarzona łagodnym klimatem, mało dotąd zmienionym przez człowieka krajobrazem i środowiskiem naturalnym - wydaje się być wymarzo-

nym miejscem dla wypoczynku indywidualnego i rodzinnego. Turystyka, hotelarstwo i lecznictwo stać się mogą wkrótce głównymi źródłami dochodów ludności, na równi z tradycyjnymi zajęciami jakim są rolnictwo, hodowla, leśnictwo, przemysł drzewny. Niewielka dotąd baza hotelowa i gastronomiczna rozwija się dynamicznie i nieustannie poprawia swój standard. Na wędrowców i narciarzy czekają setki kilometrów ciekawych i łatwo dostępnych leśnych dróg i szlaków turystycznych.⁽⁴⁾ Można zbierać tutaj zioła, grzyby, łowić ryby i polować na zwierzyne, korzystać z możliwości wczasów w siodle, nauki jazdy konnej w stadninie koni huculskich w Gładyszowie oraz klubie jeździeckim „Połonina” w Hańczowej. Przejście graniczne ze Słowacją, zalew w Klimkówce dodatkowo podnoszą walory tego terenu. W urzekający krajobraz górski wpisane zostały pamiątki historii: stare zagrody, drewniane cerkwie, kościoły, cmentarze. Najbardziej znaną miejscowością gminy jest Wysowa, uzdrowisko dysponujące wodami mineralnymi o zróżnicowanych właściwościach. Wczasy można połączyć więc z kuracją.

Wśród 1147 gospodarstw rolnych przeważają gospodarstwa o powierzchni od 5-10 ha. Średnia powierzchnia gospodarstwa jest większa od średniej charakterystycznej dla województwa i wynosi około 7,5 ha. Wysokie bezrobocie i nieopłacalność produkcji zmuszają rolników do podejmowania alternatywnych źródeł dochodu, którymi mogą stać się turystyka, hotelarstwo, lecznictwo senatoryjno-uzdrowiskowe. Położenie gminy z dala od ośrodków przemysłowych stwarza warunki do rozwoju rolnictwa ekologicznego, które wspiera samorząd gminy. Na terenie gminy Uście Gorlickie działalność agroturystyczną prowadzi 22 gospodarstwa, w tym dwa gospodarstwa posiadające atest Ekolandu.

W zachodniej części Beskidu Niskiego, w paśmie Magurskim pomiędzy dolinami rzek Ropy i Wisłoki leży druga gmina – Sękowa, której mieszkańcy zajmują się agroturystyką. Od południa gmina graniczy bezpośrednio ze Słowacją, zaś od północy przylega do 40-tysięcznego miasta Gorlice. Lasy będące fragmentem Puszczy Karpackiej stanowią 67% obszaru, będąc ostoją dzikiej zwierzyny. Obszar całej gminy pokryty jest gęstą siecią oznakowanych szlaków turystycznych. Gmina Sękowa jest gminą typowo rolniczą, która ze względu na piękno krajobrazu, specyficzny mikroklimat i czyste powietrze posiada doskonałe warunki do rozwoju turystyki i wypoczynku. Ziemia sękowska zasobna jest w liczne zabytki architektury. Na jej terenie znajduje się Wapienne uzdrowisko o randze ogólnokrajowej. Część obszaru gminy obejmuje swoim zasięgiem Magurski Park Narodowy. W sąsiedztwie parku znajduje się słynny z bogactwa flory i fauny rezerwat skalny Kornuty. Gmina Sękowa stanowi jeden z bardziej atrakcyjnych pod względem turystycznym regionów Polski. Jest to ten fragment z niewielu obszarów, gdzie środowisko naturalne pozostało w postaci niemal

(4) Gmina turystyczno-uzdrowiskowa Uście Gorlickie, Wydawca COIT o/Nowy Sącz na zlecenie UG w Uściu Gorlickim, 1997.

nienaruszonej, a ingerencja człowieka nie zdążyła zniszczyć walorów krajobrazu i środowiska.⁽⁵⁾

Działalność agroturystyczną podejmują również rolnicy w gminach: Ropa, Moszczenica, Gorlice. W tabeli 5 zaprezentowano gospodarstwa współpracujące z ODR w Gorlicach, które prowadzą lub starają się o miano gospodarstwa agroturystycznego. Działalność taką prowadzi 39 gospodarstw (łącznie z gospodarstwami przygotowującymi się do przyjmowania turystów) posiadających około 90 pokoi oraz 220 miejsc noclegowych. Podstawowe dane zostały zakodowane, a o kolejności prezentacji zdecydowała powierzchnia użytkowa gospodarstwa.

Tabela 5

Charakterystyka gospodarstw agroturystycznych z rejonu RZDR w Gorlicach

Lp.	Powierzchnia ogólna gospodarstwa w ha	Liczba pokoi /łóżek	Ilość turystów/ dni przebywania	Średnio dni/1 turystę	Cele pracy na 1998	Szanse rozwojowe
1.	0,20	4/9	7/65	9	urządzenie kąpieliska wypoczynkowego	oferta dla narciarzy i myśliwych
2.	0,25	3/7	-	-	urządzenie kąpieliska wypoczynkowego, reklama usług	zwiększenie liczby pokoi i łazienek
3.	0,40	5/18	50/228	4	urządzenie ogrodu	urządzenie pola namiotowego, parkingu
4.	1,08	2/6	-	-	urządzenie pokoi, reklama usług	zwiększenie liczby pokoi i łazienek
5.	1,15	2/4	-	-	urządzenie kąpieliska wypoczynkowego	zwiększenie liczby pokoi i łazienek
6.	1,20	-	-	-	-	budowa nowego budynku
7.	1,40	3/6	25/130	5	podniesienie standardu	urządzenie kąpieliska wypoczynkowego
8.	1,40	2/4	12/75	6	podniesienie standardu, estetyka gospodarstwa	zwiększenie liczby pokoi i łazienek
9.	1,50	5/10	6/70	11	podniesienie standardu, estetyka gospodarstwa	estetyka obejścia
10.	1,50	3/6	25/125	5	podniesienie standardu, estetyka gospodarstwa	estetyka obejścia
11.	1,50	-	-	-	modernizacja budynku	zwiększenie liczby pokoi i łazienek
12.	1,50	5/15	47/282	6	podniesienie standardu, estetyka gospodarstwa	Zwiększenie liczby pokoi i łazienek, twórczość nieprofesjonalna
13.	1,92	1/3	6/74	12	urządzenie kąpieliska wypoczynkowego	Zwiększenie liczby pokoi i łazienek
14.	2,00	3/6	9/93	10	wprowadzenie żywienia turystów	Zwiększenie liczby pokoi i łazienek

(5) Gmina Sękowa zaprasza, wyd. na zlecenie UG w Sękowej, 1997.

Lp.	Powierzchnia ogólna gospodarstwa w ha	Liczba pokoi /łóżek	Ilość turystów/ dni przebywania	Średnio dni/1 turystę	Cele pracy na 1998	Szanse rozwojowe
15.	2,80	2/6	-	-	urządzenie kąpki wypoczynkowego, reklama usług	zwiększenie liczby pokoi i łazienek
16.	3,50	-	-	-	przyjmowanie turystów	estetyka obejścia
17.	4,00	2/4	4/48	12	wykończenie budynku, estetyka gospodarstwa	zwiększenie liczby pokoi i łazienek
18.	4,20	2/5	-	-	oznakowanie gospodarstwa, reklama usług	zwiększenie liczby pokoi i łazienek
19.	4,70	2/5	4/48	12	urządzenie kąpki wypoczynkowego, reklama usług	zwiększenie liczby pokoi i łazienek
20.	6,32	3/6	6/36	6	podniesienie standardu, estetyka gospodarstwa	zwiększenie liczby pokoi i łazienek, estetyka obejścia
21.	7,50	2/6	-	-	urządzenie ogrodu i obejścia	zwiększenie liczby pokoi i łazienek
22.	8,50	2/4	8/75	3	podniesienie standardu, estetyka gospodarstwa	zwiększenie liczby pokoi i łazienek, adaptacja poddasza
23.	9,10	3/6	12/60	5	podniesienie standardu, estetyka gospodarstwa	zwiększenie liczby pokoi i łazienek, estetyka obejścia
24.	10,45	-	-	-	adaptacja poddasza	estetyka obejścia
25.	10,57	2/4	8/80	10	wykończenie pokoi i łazienek, estetyka obejścia	
26.	10,70	3/6	8/72	9	podniesienie standardu	urządzenie kąpki wypoczynkowego
27.	12,00	2/4	7/95	13	modernizacja budynku	zwiększenie liczby pokoi i łazienek
28.	12,50	3/8	4/12	3	podniesienie standardu, estetyka gospodarstwa	urządzenie kąpki wypoczynkowego
29.	13,30	-	-	-	-	budowa nowego budynku
30.	14,00	4/9	50/315	6	podniesienie standardu, estetyka gospodarstwa	estetyka obejścia
31.	14,00	1/2	2/6	3	podniesienie standardu, estetyka gospodarstwa	zwiększenie liczby pokoi i łazienek
32.	14,23	3/6	40/320	8	estetyka gospodarstwa	adaptacja poddasza, zwiększenie liczby pokoi i łazienek
33.	15,58	3/5	6/49	8	urządzenie ogrodu	oferta dla narciarzy i myśliwych
34.	16,00	1/2	4/12	3	podniesienie standardu, estetyka gospodarstwa	zwiększenie liczby pokoi i łazienek
35.	16,89	4/8	45/360	8	modernizacja budynku estetyka gospodarstwa	estetyka obejścia
36.	17,00	2/4	15/45	3	podniesienie standardu, estetyka gospodarstwa	estetyka obejścia

Lp.	Powierzchnia ogólna gospodarstwa w ha	Liczba pokoi /łóżek	Ilość turystów/ dni przebywania	Średnio dni/1 turystę	Cele pracy na 1998	Szanse rozwojowe
37.	18,00	2/4	6/52	8	podniesienie standardu, estetyka gospodarstwa	zwiększenie liczby pokoi i łazienek
37.	19,33	3/6	35/360	10	uruchomienie ogrzewania	budowa nowego budynku
38.	32,00	1/3	6/28	4	zwiększenie liczby pokoi i łazienek	estetyka obejścia

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych RZDR w Gorlicach.

W gospodarstwach, jako dodatkowe atrakcje, proponuje się udział w pracach rolniczych. Turyści mogą uczestniczyć przy wypieku chleba, robieniu masła, sera. Wspaniałe regionalne potrawy będące działem gospodyń zaspokoją nawet najbardziej wymagających.

Na terenie Rejonowego Zespołu Doradztwa Rolniczego Gorlice działalność prowadzi 32 Koła Gospodyń Wiejskich. Wspólnie z służbą doradczą organizują kursy prawidłowego żywienia, szycia, robót ręcznych, pokazy nakrywania do stołu, imprezy, zabawy taneczne, wycieczki, wyjazdowe seminaria, wypożyczalnie sprzętu, konkursy itp.

4. Zakończenie

Wyjątkowe walory przyrodnicze sprzyjające wypoczynkowi, bogactwo kulturowe, tradycje, brak kapitału, niedostateczny stan estetyki zagród, niski poziom wiedzy rolników, brak kategoryzacji kwater agroturystycznych, niewystarczająca jakość obsługi klienta, to cechy charakteryzujące gospodarstwa współpracujące z RZDR w Gorlicach.

Rolnictwo obszaru ma szanse produkcji zdrowej żywności, uzyskania dodatkowych dochodów przez podjęcie działalności agroturystycznej, co wpływa na zwiększenie liczby miejsc pracy. Znajdujące się na terenie województwa dziesięć regionów etnograficznych, silnie rozwinięty ruch artystyczny, bogate walory przyrodnicze spowodowało, że nazywane jest „zagłębiem turystyczno-sanatoryjnym”. Województwo stanowi potencjalny rynek rozwoju różnorodnych form rekreacji w tym szczególnie agroturystyki.

Działania ODR na rzecz rozwoju turystyki dotyczą edycji katalogów, współpracy z organizacjami, biurami turystycznymi, współpracy z prasą lokalną i krajową, radiem, telewizją. Stale doksztalczona jest kadra, organizowane są szkolenia, seminaria, edukacja prowadzona jest również w szkołach. Specjaliści zwracają uwagę na przepisy, działają w zakresie ekoturystyki i agroturystyki, możliwości podejmowania zagranicznych turystów. Opracowano również program rozwoju turystyki wiejskiej. W trzech okresach czasowych mają być okre-

ślone zasoby gospodarstw agroturystycznych, realizowany program edukacji, aktywizacja społeczności wiejskiej, kampanie reklamowe, opracowywane mają być programy finansowania działalności. Średnioterminowy etap dotyczy realizacji programów poprawy jakości środowiska, edukację liderów lokalnych, marketingu produktu agroturystycznego, regionalnych i lokalnych inwestycji, promocji turystyki w kraju i za granicą. Zadania te mają być cały czas kontynuowane, dodatkowo zaś prowadzone prace w zakresie wielofunkcyjnego rozwoju wsi i organizacji rolników kwaterodawców⁽⁶⁾.

(6) Marczak A., Morawski M., Pajor S.: Program rozwoju turystyki wiejskiej w województwie nowosądeckim. Nowy Sącz, 1996.